

Slavnostní předávání Cen Příběhů bezpráví se neslo ve znamení podpory Ukrajiny

2.11.2022 - Filip Šebek | Člověk v tísni

A byla to právě 14letá Jelizaveta Romalska, která svou dojemnou písni a následným líčením zážitků spojených s ruským útokem na její rodné město, vystoupila na úvod večera.

„Vítám vás na slavnostním zahájení 18. ročníku projektu Příběhy bezpráví – Měsíce filmu na školách. V uplynulých dvou letech jsme se kvůli pandemii Covid-19 nemohli v Lucerně osobně setkat. O to víc si vážíme toho, že tu dnes s námi opět jste. Příběhy bezpráví ale i v „covidové době“ intenzivně pokračovali ve svých aktivitách,“ přivítal přítomné moderátor Saša Michailidis a s využitím projekcí připomněl, komu byly uděleny Ceny Příběhů bezpráví v letech 2020 a 2021. Pak již pozval na pódium Nadiiu Ivanovu, ředitelku Centra pro lidská práva a demokracii společnost Člověk v tísni a jejího ředitele Šimona Pánka. „Na naši výzvu SOS Ukrajina jsme získali od českých dárců 2 miliardy korun, což je pro nás důkaz obrovské důvěry v naši organizaci a velmi nás to zavazuje,“ řekl Šimon Pánek. Nadiia Ivanova poté představila příběh letošního oceněného Maksyma Butkevycha a předala cenu jeho otci Oleksandru Butkevychovi, který na předávání přiletěl z Kyjeva a přiblížil příběh svého syna. Ten se i přes své pacifistické založení rozhodl bránit svou vlast a v červnu byl se svou jednotkou zajat v Luhanské oblasti ruskými okupanty. Tato zahraniční Cena Příběhů bezpráví je symbolicky udělena také všem ostatním statečným Ukrajinkám a Ukrajincům bránícím svoji vlast. Poté následovala za velkého potlesku hudební vložka v podání Karolíny Ruppert s dětským sborem hLásky.

„Letošním tématem Měsíce filmu na školách je Normalizovaná každodennost. Ve filmech i bonusových materiálech upozorňujeme na to, že nesvoboda v období normalizace se dostávala i do té nejběžnější reality života. Zaměřujeme se tak na jeden z opomíjených aspektů naší nedávné minulosti, tedy mapování každodennosti života obyčejného člověka. Skrze konkrétní příběhy se žáci seznámí s tím, jak komunistický režim v Československu prostupoval každodenním životem a ovlivňoval tak jeho drobné i zásadní momenty. Lidé byli při rozhodování a budování mezilidských vztahů nuceni počítat se všudypřítomným komunistickým vlivem a museli dostát nárokům režimu,“ přiblížil moderátor hlavní téma letošního ročníku projektu a připomněl, že za dobu 18leté existence přinesly Příběhy bezpráví do škol 91 filmů, díky nimž se během MFNŠ uspořádalo více než 9.700 projekcí s besedami s pamětníky, kterých se účastnilo na 420.000 žáků. Příběhy bezpráví také ocenily 42 laureátů a 260 studentských týmů vyhledalo ve svém okolí pamětníky komunistické perzekuce a zpracovalo jejich příběhy. Letos se do měsíce filmu na školách zapojilo zatím více jak 457 škol, počty projekcí a zapojených žáků tak budou v průběhu listopadu dále stoupat.

Po poděkování všem podporovatelům, bez nichž by projekt nemohl být tak úspěšný, následovalo krátké představení letošní nabídky filmů pro školy. Jedná se o snímek Radka Berana Normalizační loutka, který se na dobu normalizace dívá dětskýma očima a přibližuje svět školy, betonových hřišť a pionýrských schůzek trestajících každé vybočení z řady. Součástí letošní nabídky jsou také Příběhy 20. století: Vyvlastnění v režii Viktora Portela, které pojednávají o nelehkých osudech manželů Chnápkových v disentu. Ve výběru je i dokument Pavla Křemena Nikomu jsem neublížil, pátrající po motivech lidí spolupracujících s StB. V neposlední řadě je v nabídce také deset krátkých dokumentů z cyklu Vzpomínáme podle námětu dokumentaristy Pavla Kouteckého, zachycující proměny životního stylu v letech 1945–1989 a přibližující toto období skrze detaily z obyčejného života.

Kromě filmů obdrží zapojené školy v letošním roce zdarma různé bonusy, jako např. metodickou příručku Nástroje normalizační moci, která ve 13 kapitolách stručně popisuje, jaké instituce a

postupy se podílely na nastolování diktatury. Dále jde o plakátovou výstavu Sliby versus realita přibližující podobu propagandy v komunistickém Československu či virtuální výstavu 1989: Rok zázraků pojednávající o pádu komunistického režimu v Československu. Speciální nabídku letos tvoří tzv. Bedny komunismu. Jde o tři tematicky odlišné bedny obsahující autentické dobové předměty a dokumenty z různých oblastí života v socialistickém Československu, jako je např. průkazka státní bezpečnosti či plynová maska.

Aneta Kočíková a Natálie Hadwigerová, koordinátorky projektu Příběhy bezpráví, pak přítomným představili studentské týmové projekty nazvané Z místa, kde žijeme. „V tomto projektu vyzýváme studenty, aby ve svém okolí hledali pamětníky, jejichž život poznamenalo komunistické bezpráví, a zaznamenali jejich příběhy. V letošním ročníku jsme se zaměřili nejen na příběhy bezpráví z naší komunistické minulosti, ale také na osudy lidí, kteří v současnosti bojují za dodržování lidských práv v zemích postsovětského regionu,“ přiblížila projekt a jeho novinku Aneta Kočíková. Po projekci Dne Příběhů bezpráví 2020, který inspiroval i letošní práci studentů, přišly na pódium žákyně ze ZŠ Mariánské náměstí v Uherském Brodě Sofie Kovářová a Sofie Horáková, které zpracovaly příběh chartisty Pavla Záleského a seznámily přítomné s tím, jak při tom postupovaly.

Po hudebním předělu v podobě skladby Skořápky Milana Hlavsy opět v podání Karolíny Ruppert a dětského sboru hLásky přišlo na řadu vyhlášení Ceny Příběhů bezpráví. Tato cena je udělována odvážným lidem, kteří dokázali vzdorovat v dobách komunismu. Výjimečnost této ceny spočívá v tom, že ji udělují mladí lidé, kteří mají možnost vyjádřit úctu k často neznámým hrdinům, jež objevili ve svém okolí. Jednotlivé laureáty vybírá tříčlenná studentská porota. V letošním roce jí tvořili František Vojáček - účastník letošního Dne Příběhů bezpráví, Natálie Urbánková, která se zapojila do projektu Z místa, kde žijeme a Antonie Fraňková - členka školního klubu moderní historie a finalistka Ceny Gratias Tibi, která přiblížila význam porotcování pro studenty.

Následně byl vyhlášen první nositel letošní Ceny Příběhů bezpráví, jímž se stal Zdeněk Dvořáček. Ten se už jako student zapojil do protikomunistické činnosti a spolu se svou budoucí ženou se podílel na tisku a distribuci ilegálního časopisu Plamen. Těsně před Vánoci 1953 byl zatčen a odsouzen na pět let za „velezradu“, trest si odpykával v jednom z nejtěžších lágrů - v uranových dolech v Jáchymově. V prosinci 1958 se vrátil z vězení a konečně se mohl věnovat umělecké tvorbě. Pádu komunistického režimu se nedožil. Vězněním podlomené zdraví ho zradilo v lednu 1988 ve věku pouhých 58 let. Ocenění z rukou herce Jiřího Dvořáka převzala 93letá manželka Irena Dvořáčková, která poděkovala studentům ze Šlapanického gymnázia a popřála současné mladé generaci, aby se nemuseli za svoje politické názory nikdy skrývat.

Další laureátkou Ceny Příběhů bezpráví byla studentskou porotou vybrána Silvestra Chnápková, která se narodila na jihu Čech a vyrůstala v Litvínově. V roce 1975 se jí narodila dcera, kterou vychovávala jako samoživitelka. Touha po svobodě mladou ženu přivedla do prostředí undergroundu. V Nové Vísce u Chomutova, kde vzniklo otevřené společenství stejně smýšlejících lidí, poznala svého budoucího manžela Jaroslava. Oba podepsali Chartu 77 a podíleli se na distribuci samizdatového časopisu Vokno. Když komunisté v roce 1981 komunitu v Nové Vísce vyvlastnili, koupili Chnápkově mlýn v Osvračíně na Domažlicku. Šikaně tajné policie ale ani tady neunikli, mimo jiné je StB soustavně tlačila k emigraci, na kterou ale nikdy nepřistoupili. V Osvračíně zůstali a navzdory mnoha překážkám tady vybudovali penzion, galerii a keramickou dílnu. Cenu paní Silvestra Chnápková převzala z rukou senátora Miloše Vystrčila. Ten přítomným přiblížil příběh své rodiny, které komunisté znárodnili továrnu a zdůraznil nutnost pomáhat lidem zažívajícím v současné době příběhy bezpráví na vlastní kůži, jako se to děje na Ukrajině. Původně měl cenu předávat ministr kultury Martin Baxa, který se však kvůli mimořádnému jednání poslanecké sněmovny omluvil. „Velmi si této ceny vážím už jen proto, že je od studentů, kteří nejsou zatíženi minulostí. Přebírám jí za celý underground, který pro mě znamenal především dobrou partu lidí, s nimiž se dá leccos změnit k lepšímu a hlavně přežít,“ řekla Silvestra Chnápková, která cenu převzala společně se svým

manželem.

Třetím předávajícím byla spisovatelka Kateřina Tučková.

„Je to pro mě velká čest, protože projektu Příběhy bezpráví si velmi vážím. Skutečnost, že se už téměř půl milionu žáků a studentů seznámilo s osudy statečných lidí vzdorujících komunistickému bezpráví, pro mě představuje velkou naději do budoucna,“ řekla Kateřina Tučková, než předala cenu předala Jiřímu Kvapilovi.

Ten v roce 1968 v rodné Olomouci obnovoval skauting a zapojil se i do protestních akcí po srpnové okupaci. Navzdory soustavnému nátlaku ze strany režimu a hrozbám perzekucí se Jiří Kvapil nikdy nevzdal své víry a neustoupil ze svých přesvědčení. I přes hrozbu represe vedl tajnou skupinu náboženské výchovy. Sám navštěvoval tajné teologické semináře a 14. září 1986 byl vysvěcen na katolického kněze východního obřadu. V aktivitách s dětmi a mládeží pokračoval i po sametové revoluci. Při převzetí ceny se Jiří Kvapil svěřil svými obavami před prvním setkáním se studenty a o to větší radostí, když viděl jejich živý a opakovaný zájem o jeho osobní „příběh bezpráví“.

S blížícím se koncem slavnostního večera přišel na podium ředitel vzdělávacího programu JSNS a projektu Příběhy bezpráví Karel Strachota, který poděkoval všem přítomným za podporu projektu, učitelům za jejich úsilí při zvládání covidových komplikací a distanční výuky, a především statečným Ukrajinkám a Ukrajincům, kteří bojují i za naši svobodu a budoucnost. Připomněl také nebezpečí informační války, která probíhá v celé Evropě včetně Česka a přiblížil projekt mediálního vzdělávání, jež byl nyní rozšířen o lekce zabývající se proruskou propagandou. Na závěr poprosil přítomné o minutu ticha za oběti války na Ukrajině. Večer zakončila svou choreografií na píseň Save Ukraina Jelizaveta Romalská.

<https://www.clovekvtisni.cz/slavnostni-predavani-cen-pribehu-bezpravi-se-neslo-ve-znameni-podpory-ukrajiny-9627gp>